

LA ESQUELLA

DE LA TORRATXA

PERIODICH SATÍRICH, HUMORÍSTICH, IL-LUSTRAT Y LITERARI.
DONARÀ AL MENOS UNS ESQUELLOTS CADA SENMANA.

2 CUARTOS CADA NÚMERO PER TOT ESPANYA

y 10 centaus paper en l' isla de Cuba.
NUMEROS ATRASSATS 4 CUARTOS.

ADMINISTRACIÓ Y REDACCIÓ

LLIBRERÍA ESPANYOLA, RAMBLA DEL MITJ, 20
BARCELONA.

PREU DE SUSCRIPCIÓ

Fora de Barcelona, cada trimestre: Espanya 3 rais
Cuba y Puerto-Rico, 16.—Estranger, 18

PARTHÉNOPE.

BALL FANTÀSTICH-PANTOMÍMICH, EN 11 QUADROS.

CARTA A UN AMICH.

I

Estimat Pau: Ab sorpresa vaig saber dias atrás que, per pò del ditzós cólera, havias fugit al camp. ¡Bravo, Pauhet! Ets un burro, un burro dels péus al cap. ¿Qui diable 't fa marxá a fora, grandíssim tros de babau? ¿Qui 't fa deixar Barcelona precisament quan está á punt d' estrenarse al Tivoli un ball grandió, colossal? ¿Qui 't fa escoltá a n' a la dona? ¿Qui 't fa fè cas del veynat? ¿Que no veyas los anuncis, enganxats ja de temps ha, que parlavan del Parthénope? ¿Que no 'ls veyas, carcamal? T' está bè, Pauhet del ánima, t' está bè. Tú vès mirant quants ne cauben á Marsella, y á Tolon y á Bourg-Madam; veste amagant com un ximple per aquestos andurrials; fuig, fuig del cólera morbo; pero sápigas, de pas, que aquesta pò t' ha fet perdre un espectacle *frappant* que supera de mil canas tots los presents y 'ls passats. Ara 'l que mereixerias es que jo 't fes rabiari posant punt á aquesta carta, deixante ab un pam de nas y sense di una paraula d' aquest maravillós ball; pero com jo soch persona, y estimo molt als companys, y compadeixo als gallinas y se que aixó a tú 't plaurá, vaig ab quatre esgarrapadas, ó millor ab quatre salts á escriuret quatre ratlloas contántel un xich per alt, á fi de que al ménos puguis forjártel dintre del cap.

II

L' argument es senzillissim. Afigurat tú que á dalt de la Montanya pelada hi viuhen uns menestrals desáts dintre d' una gruta, de las varias que allí hi ha. A la gruta, segons sembla,

s' hi crian molts escarbats; hi encenen foch per matarlos, la fumera 's vá escampant y la filla de la casa, que no está per soportar fums, ni fochs ni tonterias, pensa.—¿M voldriau fumar? ¿Fum á mi? Donchs, feuse fume: bona nit, jo fumo 'l camp.—

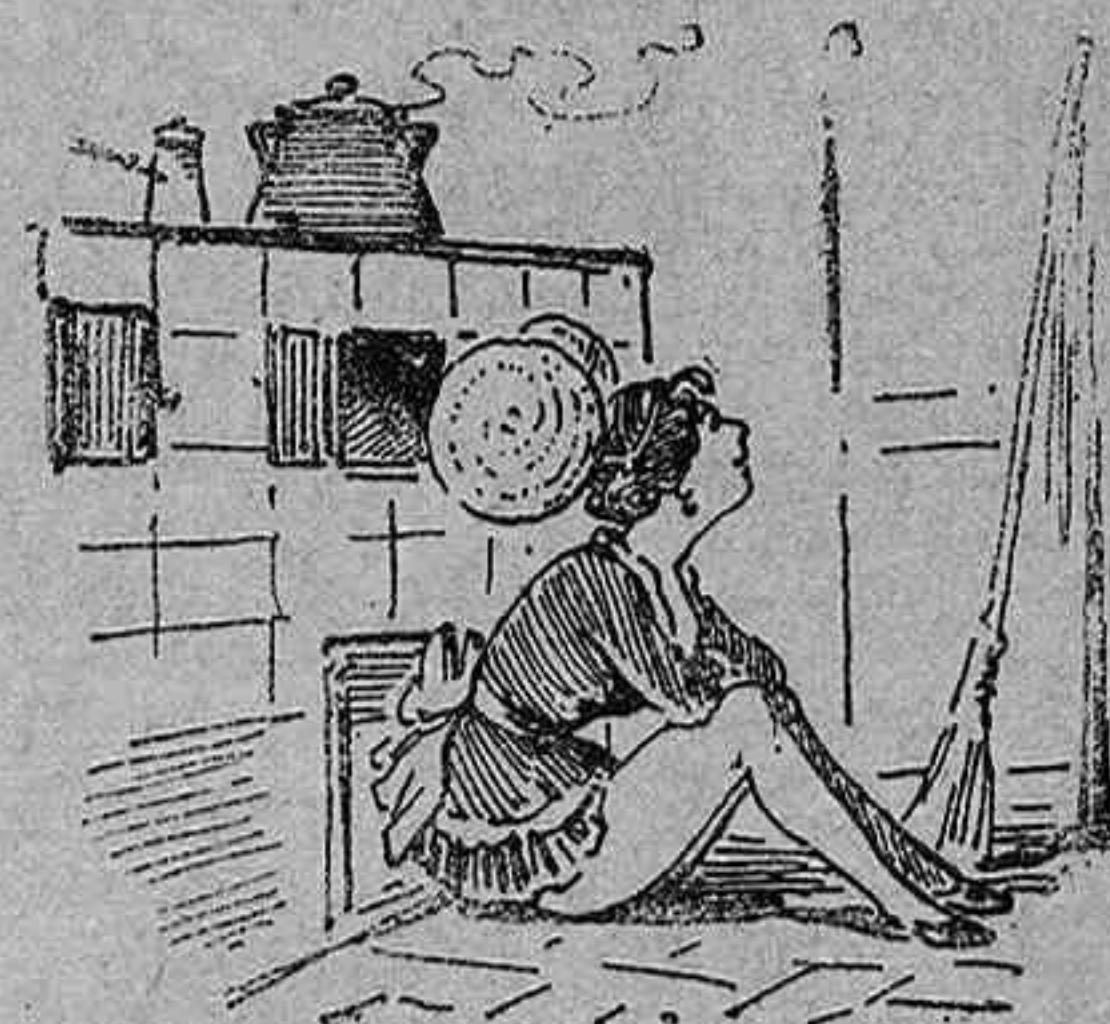
Y en efecte, fuig de casa y ¡viva la llibertat!

III

—Endavant,—diu la xicota,— ja soch libre: ara ¿qué faig? ¿Cóm me camparé la vida? Perque jo bè haig de menjar, y beure, y comprarme roba, y... vaja, fè 'l que tots fan.— Meditant aquest assumpto comensa á mirar per 'allá, y véu quatre personatjes d' aquestos que per pochs rals donan destínos y empleos, y colocan als viatjants, y llogan criats y minyonas y novios y novias, ¿sabs? Tots ells ab bonas paraulas la tractan de conquistar dihentli que l' hi darán feyna, que no passi mals-de-cap, que l' hi buscarán empleo, que hasta potsé 's casará..... pero la mossa, qu' es llesta

y tè un talent regular, diu que avants de comprométre, primer desitja palpar si tot lo que l' hi ofereixen es acceptable y moral.

—Miri,—diu un dels ganxeros,— ara desseguit sabrá lo que jo penso donarli; veurá, aguardis un instant.— Y apartantse una miqueta crida:—¡Psst! ¡veniu si 's plau!— Surten déu ó dotze mossas ab ventalls plantats al cap, y 's passejan fent lo maco. —¿Véu?—diu l' agent;— aquí está l' empleo que l' hi daría. —Y bè ¿qu' es aixó? Veyám.

—¡Oh! Aquestas noyas se llogan cobrant cada dia un nap, per ventá 'l foch á las casas que no volen cuyná ab gas. —¿Y ventan aixís, d' esquena? —¿Qué tè de particular? Es una invenció moderna; ¡ja s' anirá aclimatant! —Pues no 'm convè,—diu la noya,— tinch uns pensaments... més alts y ventá 'l foch no m' agrada: no farém fira, company.

—Vingui ab mí, donchs—diu un altre dels quatre agents;— ¿véu allá? Repari, hi ha una botiga de ferrers; si 's vol llogar, podrá servir de manxayre.... —¿De manxaire!... ¡Cá, qu' es cas! Tampoch fá per mí aixó, mestre... ¡no sè qué 'us havéu pensat!— Per últim s' acosta un altre dels quatre socios, y dant un pessich á la xicota, l' hi diu:—L' hi vaig á ser franch: vosté m' agrada y... ¡qué diable!

tenim de fè un cop de cap.
Jo, tal com vostè 'm véu ara,
estich bastant arreglat,
y puch deixá estar l' agencia
y divertir-me y gastar.
¿Vol veni ab mi? ¿vol seguir-me?
¿vol véure terras y camps,
y divertir-se de gorra?
—Y si ho sab lo meu papá?
—Deixis de papas y papas:
¿vé ó no vé?— ¡Vinch!—Endavant.—

IV

Tremolins, bellugadissa
plaf, plef, plif, plof, pluf... zis, zas...
Desapareix tot lo quadro,
y 'm surt un de nou. ¡Ay, Paul!
¡quin quadro més admirable!
No has vist res més natural:
Representa Vallvidrera,
uns quants passos més enllá
de la casa de 'n Matias:
lo camí 's véu al davant,
un bosch de pins a la dreta,
al centro un prat plé d' aufals
y alla al lluny, entre las boyras,
las crestas de Montserrat.

Precisament aquell dia
los xatos de Sant Mus, van
a fè un esmorsá al Pantano,
y 's presentan tots mudats.
No 'n demanis més de gresca,
y corredissas y salts,
y passos de déu mil classes,
y altres varios disbarats.
Cansats de tanta taral-la,
abrassantse y gatejant,
se fican sota dels arbres
per descansar curts instants,
quan venen uns guarda-boscos
queixantse de que al pujar
uns quants xatos de la colla
han pres ametllons y aglans
y no sè quina altra fruyta
d' un tancat de per 'lli baix.
¡Fillet de Déu! ¡Si 'ls vejessis
com van brincant, llansa en má,
buscant als desgraciats Xatos!
Per fortuna 's van calmant
y al últim, perque s' eviti
lo derramament de sanch,
se 'n van cap á can Matias
á menjá un bossi plegats.

V

Quadro quart. Som á Pedralbes.
Segons sembla, 'l poble sab
que 'n Cánovas t'è d' anarhi
a visitals l' endemá,
y com que ningú no ignora
que 'l Mónstruo 'ls ha engalipat
exactament com á xinos,
per rébrel un xich com cal
ho posan tot bèn xinesco,
mentres la gent vá ensajant
las distintas cortesias
que l' hi farán quan vindrá.
En tot aixó surt l' arcalde
y ab los bruscos ademans
peculiaris dels canovistas,
diu que 's vá á fè un diputat,
á qual fi tragina l' urna
per posá 'l vots. Ningú hi vá,
segons ja es costum antiga,
y llavors ell agafant
á un tal Tort y Martorell
que déu sè 'l seu candidat,
me 'l fica dintre de l' urna
pensant:—Aixís sortirá.—
Lo noy, al véures á dintre,
comensa á corre y saltar
comprometent al arcalde
per lo qual aquest, cremat,
murmura:—¿Es á dir qu' en pago
del sacrifici que faig
tú vols descubrir la trampa?
¿Si? Donchs, calla, ja veurás.—
Y agafant un corta-plomas,

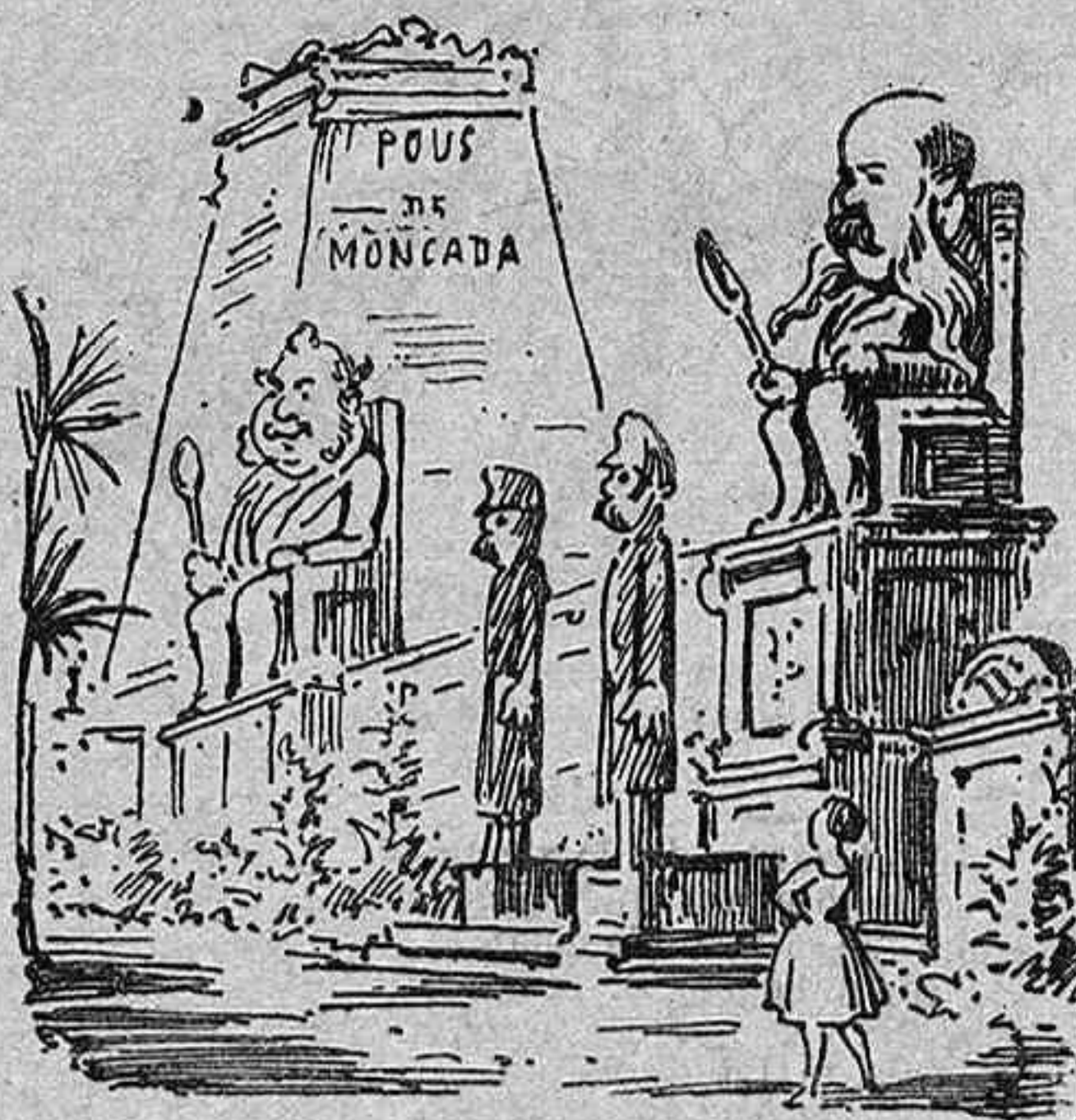
zas, zas, zas, l' hi talla 'l cap.
Los izquierdistas del poble,
mentres tant, creyent que ja
ha arribat lo senyor Cánovas,
surten tots á saludal
ab grans mostras d' alegría,
portant com á capitans
vuyt ó déu parents de 'n Martos
que fan lo tonto mitj quart
ensenyant las dugas caras
ab una barra... hasta allá.

VI

Sona un xiulet sibilítich,
se fon tot com per encant
y 'ns trobém prop de can Túnis,
sobre la platxa que hi há
detrás la nova Necrópolis,
á la voreta del mar.
Passa un vell cullint cigalas,
si b'è ell fá 'l dissimulat
tocant un ayre molt mistich
ab una clau de calaix,
quan de cop surt una trepa
de gitanos infernals,
armant una sarracina
impossible d' explicar.
Jo al principi no sabia
tot alló á qué treya nas;
pero aviat ho vaig entendre.
Segons se desprén, per 'llá
dugas gitanas acaban
de pescar dos congres llarchs,
y una d' ellas ¡quina pessa!
no sols se nega á fer parts,
sinó qu' encara fá mofas
ab los congres á la má.
L' altra, que dú un flamench mónstruo,
la comensa á amenassar
dihent que farà una desgracia,
que aquell congre l' hi ha robat,
que no la espanta cap dona;
pero ella, res, tot ballant,
fá donar voltas als peixos
com qui diu:—¡Jo dárte! ¡Ca!—
Convencuts tots los gitanos
de que l' assumpto vá llarch
tornan á estobá 'ls panderos.
(¡Ey, ara no pensis ma!
¡vull dir panderos legítims
de pergami y fusta! ¿sabs?)
Y picant y pegant brincos
com uns bojos rematats,
se 'n van movent un escándol
que sols se pot comparar
ab los que á las Còrts se donan
quan enrahona en Pidal.

VII

Quadro sisé: representa
lo Poble sech. Tot está
llest per celebrá ab gran pompa
la festa major del any.
Surt altre cop la noyeta
(que no ha sortit estona ha
perque ha anat á fè pa y trago
ab lo seu rumbós galan.)
y al véure alló, diu:—¡M' agrada,
aixó está bèn arreglat!—
(Aqui dech dirte una cosa
que á mi 'm vá admirá bastant.
A dalt d' una paret alta
d' una torra de per 'llá,
hi há 'l célebre Fontrodona

y en Rius y Tauler, plantats
en unas grans cadirassas
com aquestas d' afeytar.
¿Qué hi fan allí aquells dos homes?
¡Voldria saber qué hi fan!
Siga com vulga, resulta
que mentres la noya está
mirant aquellas torretas
y aquells dos tipos sentats,
assegurant al seu flavio
que no 'ls havia vist may,
se presentan quatre mossas
ab paneretas, cridant
rosquillas y carquinyolis

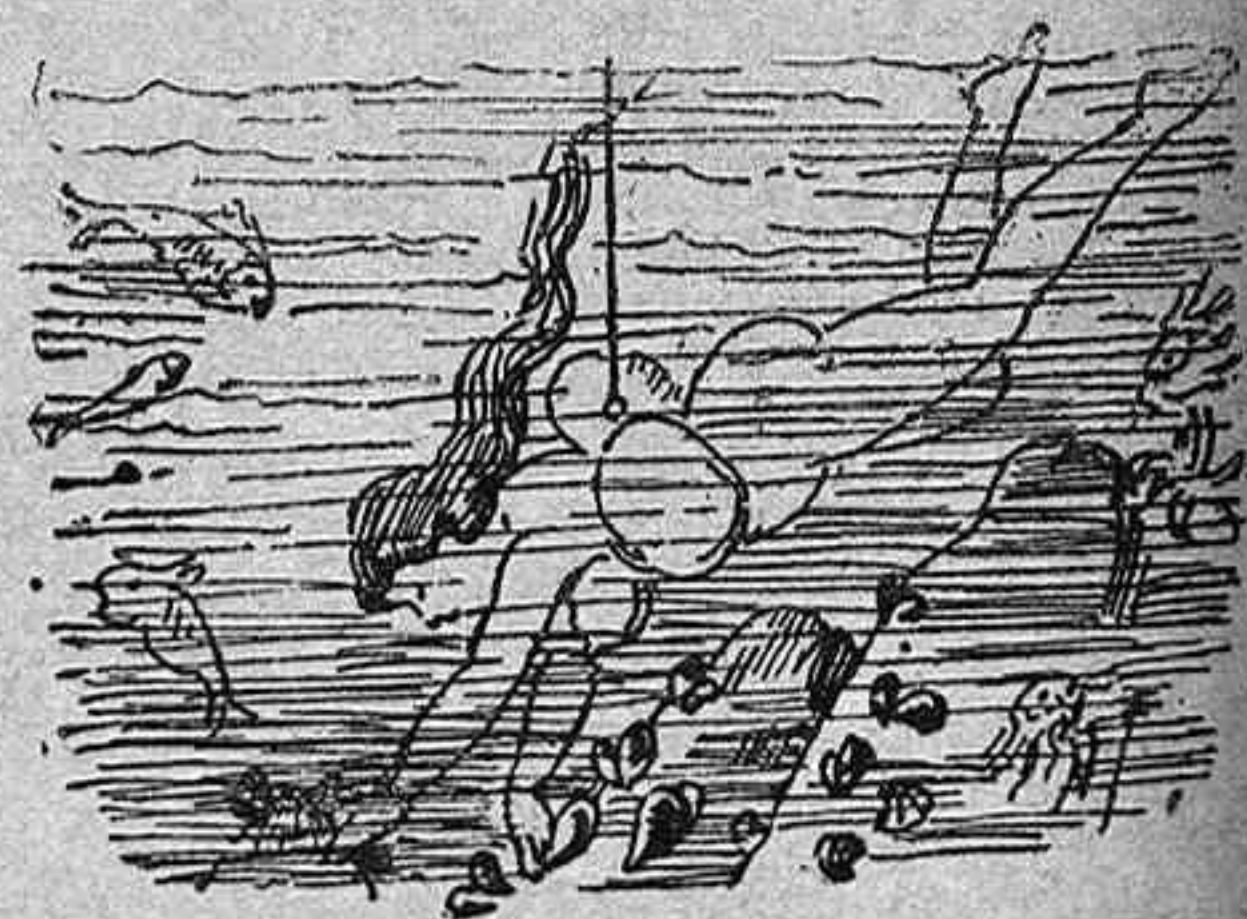
y n' hi volen fè comprar;
pero la pobra infelissa
com que no tregina un clau,
s' ha de contentá ab mirasho
y anársen ab lo cap baix.
Llavoras las venedoras,
ab tot y no fer cap ral,
comensan tots plegadas
un ballet molt enrahonat,
quan la noya se 'n adona,
y entornánsen endetrás
diu:—¡Deixeume sè!—Y s' hi fica
y vinga saltá y brincar.

Estant en aixó, se senten
uns rumors fondos, llunyans,
que al últim, aproximantse,
venen á dar la senyal
de que las grans moixigangas
v'an á comensá al instant.
En efecte, á la vanguardia
surten los municipals
cabistivos, pensibajos
y vestits á tall d' armat,
y desseguida 's presentan
difressas per 'qui y per 'allá,
movent una algarabia
que arriba á fer quedar blau.
Alli hi há 'ls mestres d' estudi
vestits de varios retalls,
ab una fatxa estrambótica
y unas dentassas de pam;
aqui hi há la patuleya
dels balls de bastons, ballant
d' una manera tant caya,
que si 'l Bisbe 'ls véu... ¡ay! ¡ay!
de fixo que me 'ls contracta
p'el Corpus del proxim any;
allá hi há un munt de criaturas
venent mocadors, á ral;
á la dreta altres que cridan
plumeros casi á donar,
y al mitj, totes vergonyosas,
tremolant y ab lo cap baix,
hi há las Hijas de Maria
ab un salteri á la ma,
tocant lo Ruja el inferno
ab un garbo molt salau.
¡Alló es bonich, vatualisto!
¡alló si qu' es bèn trobat!
A mi 'n vá fè tant efecte
que á ser possible, 't soch franch,
me feya hija de Maria
per poguermhi barrejar.

Tot mirant alló, la noya
observa que 'l seu galán
vá assentat dalt d' un misteri
que uns homes portan al cap.
—¡Ey!—l' hi crida al adonársen;—
¿com hi has pujat aquí dalt?
—Res, presideixo la festa.
—¡Presideixes! ¿de quin sant?
—Per tenir-te contentona
y halagar ta vanitat,
hi fet aquest estrupici,
sacrificant uns quants rals.
—¿Es dir que pagant se logra?...
—¡Ay, filla mèva! Pagant,
aqui y en los demés pobles,
sempre s' ocupan llochs alts.
Pero... parlém d' altres cosas:
¿t' agrada aixó?—¡Regular!
Veig que aquí en punt á fer gresca
hi tenen molt bona má;
pero, noy... la caló 'm mata,
fá un' hora qu' estich suhant,
y ja que hi soch á la vora
tinch ganas de pendre un bany.
—¿Qu' estás borraranga, hermosura?
—No hi há més; me 'n vaig á mar...
—Pero escolta...—Pero rabes...
—¡Un moment! ¡vina!—¡Ja va!—
Y fugint á tota pressa,
s' escapa per un costat,
y... ¡patatrás! tot se cambia
com aquell qui diu bufant.

VIII.

Endavant; quadro marítim.
Tot es fosch; se véu que 'l gas
no s' ha aclimatat encara
entre las nacions del mar.
La dolsa melancolia
que reyna en aquells estats,
sols la perturba una dona.

(¡Una dona! Es natural;
las donas tot ho perturban.)

De moment molts van pensant
que la tal dona fa musclos;
pero luego, ben mirat,
se véu qu' es la minyoneta
que ja está prenent lo bany.
De mica en mica las ayguas
comensan á tremolar:
l' una onada... tras... tras... puja,
l' altra... tris... tris... va baixant;
y sense que 'l públich veji
com Mare de Déu ha estat,
hi ha un daltabaix en la escena
y 's presenta un bosch de mar.

IX.

Vaja, ja tenim la noya
com á cal sogre.—¡Ah, ah, ah!—
diu fent una voltereta.—
aixó ja no es está a dalt
aquí al menos no se sua.
¡Jo que 'm falta es un company!—
¿Un company? A viat lo troba;
y dels bons; republicá.
En Monturiol, que á la quenta
encara no ha abandonat
lo projecte del *Leísmo*,
s' está per 'lli passejant,
quan véu á la hermosa —¡Calla!
murmura gratantse 'l cap:
—¡Una noya aquí soleta!
Veyám qué vindrá á buscar.—
Desseguit diálech al canto:
—¡Senyoreta! —¡Bo! ¿qui hi ha?
—No s' espanti; soch un home.
—¡Ah! ¡m creya qu' era un barat!
—¡Fugi! ¿un barat ab bigoti?
—¡Oh! ¡Hi ha uns bitxos tant extrany!
—¿Que ho diu pèls que fan lo *Brusi*?
—¡Jo no ho dich per ningú ¿sab?—
Aquí la noya l' hi explica
tot alló dels escarbats,
la fugida de la gruta
y tot lo que ha anat passant.
—¡Y bé! —diu ell, —en resúmen
¿que vé á buscarhi aquí baix?
—¡Jo? Res més que impressions frescas.
—¡Oh! Aquí tot es fresch; veurá,
vingui ab mi; vull ensenyarli
los recones d' aquest veynat.
¡Jo en aquests barris soch l' áliga!
—¿Áliga de mar? —¡Caball!—

X

Quadro nové; la mar vella
contemplada desde baix.
¡Ay, Pauhet, si tú ho vejessis!
¡ay, si tú ho vejessis, Pau!
¡Quin bè de Déu de tunyinas,
de congres, de calamars,
de llagostins, de llubarros,
de cargols, de surells... ¡ah!
¡Si poguessis arribarhi,
com hi tirarias l' am!
Alló es la pescateria;
tot fresch, res de bacallá...
¡quin bulto! ¡quina abundancia!
¡y dihen que 'l peix vá car!
Sobre tot, Pauhet, s' hi observan
uns barats tant rersalau,
que molts cuyners dels que 'ls miran
crech jo que en lloch de pensar
en frégils, preferirian
ser fregits pèls tals barats.
Davant d' alló, la mos-cota
comensa á fer borts y salts;
los peixos, es clá, la imitan,
y al poch rato al fons del mar
hi ha tal gresca y tal barullo,
que un hom se créu transportat
al pont de l' isla del Parque
mirant com un bordegás
fa arremolarhi 'ls peixos
tirantlos bossins de pa.
Satisfeta la minyona
y en Monturiol engrescat,
després d' una conferencia
sobre assumptos conjugals,
determinan establirse
tots dosets á dintre 'l mar,
resolguent que, per guanyarse
honradament lo seu pa,
posarán una tendeta
senzilla y ben elegant,
hont vendrán anis, bolados
y moniatos torrats.

XI

Quadro desé: la mar vella
mirada per sobre, á ran.
En virtut del gran desori
que sota l' aygua s' ha armat,
las onadas s' esbalotan,
y bellugantse y pujant
comensan á entrar per terra
sense dí res ni avisar.
Ja 's véu lo blau cel d' Espanya
salpicat de negociants,
que en forma d' ángels de fira
jugan á fet per l' espay
y se 'n van en cos y en ánima
á la mansió celestial.
Més y més las ayguas puján,
més la terra 's vá inundant...
¡Alsa, adéu, Barceloneta
y dipósit comercial!
¡adéu cafés de la Ribal!

¡adéu, casas del voltant!
Ja la mar no t'è barreras...
ja 's fica per la ciutat...
ja puja al plá de Palacio...
consumatum est! Ja está.
La inmensa plassa es un lago,
los arbres s' han enfonzat,
las verdas onadas ballan
una massurca infernal;
y en mitj d' aquell cataclisme
tant sols s' hi véu, vacilant,

l' antich surtidor de mármo
quals caballs, tots esbarats
pegan cossas á las onas,
que no paran de ballar,
y... aquí s' acaba 'l *Parthénope*
entre 'ls cops del redoblant.

XII

¿Qué tal, Pauhet? ¿Qué te 'n sembla?
no es vritat que t' ha agradat?
L' argument, tal com te 'l dono,
es tant senzill y tant clar
com la gramática turca:
qualsevol que hi haji anat
podrá dirte si es exacte
la descripció que aquí 't faig.
Lo que jo no puch comprendre,
es com dimontri s' ho fan
per ficá en un escenari
tant petit y tant migrat,
unas cosas tant inmensas
tant grans, tant piramidals.
Passant á la part intrínseca,
dech dirte ab sinceritat
que en Solé ha pintat ab *alma*
y ab aquell *chic* especial
que l' hi ha dat fama europea;
que 'ls trajes son richs, brillants
y d' un gust extraordinari;
y que en Moragas ha dat
novas mostrás del seu garbo
en tots los quadros del ball.
Per lo que toca á la música,
cosi, cosi... de tot hi há:
en Mazzi, realment, té ingéni
y un estil original;
la *jahácara* del quint quadro
proba de lo qu' es capás;
pero 'm sembla que 's recorda
molt d' altres balls celebrats,
y prodiga tant lo hombo
que un hom ne surt ab lo cap
com un *idem* de tant ruido
y trequetéch de timbal.
Pero l' amo, l' home, l' héroe
del *Parthénope*, t' soch franch,
no es lo pintor, ni 'l lampista,
ni 'l músich, ni 'l cos de ball:
es l' Ignaci que allí exposa
tants mils duros d' un plegat,
per veure si després logra
cobrals de dos en dos rals.
Y 'ls cobrará jo t' ho juro;
no ho duptis, los cobrará:
lo públich se l'ensa al *Tivoli*
per veure 'l magnífich ball,
mira... s' enlluerna... y s' encanta
ab tanta expontaneitat,
que 's queda aixis... ¡aaaah!... ab la boca
oberta al menos un pam.
Y ara prou: si lo que 't conto
pot ferte fè un cop de cap,
tórnat en Barcelona
sense pó á lo que vindrá.
Jo casi bé t' asseguro,
d' una manera formal,
que si en efecte vé 'l cólera,
—que no vindrá, si á Déu plau,—
será per veure 'l *Parthénope*
y entornarse'n l' endemá.
Adeu: abraça á la dona
en nom meu, y tú ja sabs
que pots disposá com vulguis
del teu amich

C. GUMÁ.

ESQUELLOTS.

La ploma fácil del nostre colabrador C. Gumá se
'ns menja casi tot lo número de la ESQUELLA. Crech
que no ho sentirán, y menos sabent que 'l ball *Parthé-
nope* val aixó y molt més.

¡Pobre D. Albert! Tant fort que dormia.... al últim
s' ha despertat.—Quan en Monfredi vá anarlo á requie-
rir perque deixés la poltrona d' arcalde, vá trobarlo
pesant figas.—Pero 's parla de que pot venir lo cólera,
y D. Albert se desvetlla, com si sentís las estiragassa-
das de la rampa, exclamant:

—Lo qu' es lo requeriment del cólera, senyors, jo no
l' espero. Per lo tant ahí queda eso.

Dos ó tres tinents d' arcalde y alguns regidors (ey,
per are) segueixen l' exemple de D. Albert, se treuen
la banda, fan lo bagul y tocan pipa.

¡Ja no haurian de ser conservadors! Lo primer que
importa conservar es lo número hú.

Els podrán dir com Francisco de Fransa:—¡Tot s' ha
perdut, menos la pell!

Proposo que 's perpetuhi l' hassanya d' aquests pa-
trics de una manera digna: que se 'ls erigeixi ja que
no una lápida, una rajola de Valencia, ab lo seu nom,
per etern recort de las generacions futuras.

Com es natural aquesta rajola de Valencia no deurá
colocarse en lo saló de Cent.

Bastará que 's coluqui en lo número 100 de Ca'la
Ciutat, local qu' en aquests últims dias ha sigut lo
principal confident de las sèvas angustias.

A cada epidemia surten termes nous, de tal manera
que lo que pert l' humanitat en individuos ho guanya
en paraulas lo diccionari.

Pèl cólera del any 63 sols se parlava de *miasmas*.
Actualment no 's parla més que de *microbios*.

L' altre dia á la Rambla, un profa preguntava á un
metje:

—¿Qué son *microbios*, Sr. Doctor?...

Y 'l metje que á pesar de ser un home de molta cien-
cia no 's distingeix per la sèva facilitat de paraula,
vá respondre:

—Cóm vol que li digui.... *Microbios*.... Figuris en
Tort y Martorell.

La corrida del diumenje vá ser superba. Més afortu-
nat en Frascuelo qu' en Lagartijo, ab tres estocadas
no més vá despatxar tres toros, guanyant dugas orellas.
Los toros de 'n Lagartijo eran més durs y vá sortirne
lluhidissim, principalment en lo quint, l' últim que vá
tocarli, del qual també 'n cobrará l' orella. Fins l' *Ostión*
vá portarse com un torero de debó.

La plassa un plé; y en vista del éxit de la corrida y
del lluhiment de 'n Frascuelo, demá passat diumenje
se donará una altra corrida, lidiantse Carriquiris, per
la quadrilla del célebre matador —No 'ls dich res més,
perque ab aquest anunci ¿quí se 'n está d' anar á la
plassa?

Jo ja hi fet lo pensament: si vé 'l cólera no vull que
m' atrapi sense haver vist aquesta corrida.

Una familia de Málaga vá perdre una filla, guapa
y rersaladissima. Una minyona aixis no 's pert com
una agulla, aixis es que 'ls seus pares van buscarla,
y després de molts pesquissas infructuosas van tro-
barla á casa de un capellá anomenat D. Gregori Garcia,
'l qual l' havia seduhida.

Ja veurán —si aquest capellá vá á presiri— com es
molt capás de dir:—Paciencia, més vá patir Jesucrist
per nosaltres.

Perque, potser després de tot de aquella xicota ell
no 'n volia fer més que la sèva majordona.

Las monjas per confituras....
Para locuras los-curas.

Lo microbio del cólera es una especie de cuch.
Y segons lo doctor Kock lo principal element de desa-
rrollo per aquest microbio es l' aygua.
Per aixó sens dupte 'ls carreters quan van á la
taberna dihen que van á *matá 'l cuch*.

PARTHÉNOPE. — Ball de gran espectacle.